

Μαθηματικός περιωπής, καμάρι της Κύπρου

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΒΑΡΝΑΒΙΔΗΣ: Έκανε ακαδημαϊκή καριέρα στο Λονδίνο σε εποχές φτώχειας και δυσπραγίας

Διέπρεψε ο Παναγιώτης Βαρναβίδης. Παρόλο που προερχόταν από φτωχή οικογένεια της Πάφου, έφτασε μέχρι το ανώτατο επίπεδο σπουδών, σε δύσκολο επιστημονικό τομέα, όπως τα μαθηματικά, σε εποχές που κάτι τέτοια ήταν σπάνια επιτεύγματα, στα 1950. Εξασφάλισε τον τίτλο του διδάκτορα στο Λονδίνο και έκανε ακαδημαϊκή καριέρα, δίδασκεντας σε βρετανικά πανεπιστήμια. Δεν τον ξέρουν πολλοί, αλλά είναι κι αυτός από τους ανθρώπους που αξίζει να τιμούμε και να θυμόμαστε. Του οφείλουν ευγνωμοσύνη οι μαθητές του, όσοι έγιναν γνώστες των μαθηματικών από τα βιβλία του, που ήταν κάποτε βασικά σχολικά εγχειρίδια, τόσο στην Κύπρο όσο και στην Ελλάδα. Μιας και αρχίζει η νέα σχολική χρονιά, είναι κατάλληλη η ευκαιρία για ένα μικρό αφιέρωμα στο έργο και την προσφορά του Παναγιώτη Βαρναβίδη.

Η παιδική του ζωή δεν ήταν ανθόσπαρτη, αλλά υποφερτή για τα δεδομένα της εποχής. Ο πατέρας του διέθετε μπακάλικο στην Τάλα της Πάφου, όπου γεννήθηκε ο Παναγιώτης Βαρναβίδης το 1912. Φτώχεια ταλάνιζε τον κόσμο της Κύπρου, φτώχεια και κακοριζικιά. Πώς να ξεφύγει ένα παιδί από αυτές τις συνθήκες; Η οικογένειά του ήταν πολύτεκνη. Όσο ψηλά και να ήταν τα εισοδήματα του πατέρα από το μπακάλικο, και πάλι δύσκολα θα μπορούσε να τα φέρει βόλτα. Είχε οκτώ παιδιά η οικογένεια. Γι' αυτό και η μητέρα του δεν μπορούσε να δουλέψει. Από γέννα σε γέννα, είχε γύρω της οκτώ κουτσούβελα που έπρεπε να φροντίζει και να προστατεύει από αρρώστιες, από επιδημίες που θερίζαν.

Η σκάλα για να ανέβει κάποιος νέος ψηλά ήταν η μόρφωση. Η οικογένειά του το ήξερε αυτό και ο Παναγιώτης το ήθελε πολύ. Έπαιρνε καθημερινά τον δρόμο, βρέξει - χιονίσει, περπατούσε για να είναι στην ώρα του όταν θα κτυπούσε το κουδούνι του σχολείου του στο Κτήμα. Από την Τάλα, μερικά χιλιόμετρα απόσταση. Όμως ο Παναγιώτης είχε πείσμα, είχε θέληση και δεν υπήρχε περίπτωση να λείψει από το σχολείο.

Τα βιβλία του είχαν αποτελέσει βασικό μέσο διδασκαλίας των μαθηματικών στα σχολεία Κύπρου και Ελλάδας για πολλά χρόνια

Αποφοίτησε από το Γυμνάσιο Πάφου, ήταν φυσικά άριστος μαθητής, αλλά το όνειρο για σπουδές στην Αθήνα ήταν απρόσιτο. Δεν το επέτρεπαν τα οικονομικά της οικογένειας. Μόνη διέξοδος που υπήρχε για συνέχιση των σπουδών ύστερα από το Γυμνάσιο ήταν το Παγκύπριο Ιεροδιδασκαλείο στη Λάρνακα. Φοίτησε εκεί για ένα χρόνο ο Παναγιώτης Βαρναβίδης. Η προοπτική με τέτοιες σπουδές ήταν να γίνει δάσκαλος, επάγγελμα διόλου ευκαταφρόνητο. Οι εκπαιδευτικοί, οι γιατροί και οι δικηγόροι ήταν οι μόνοι που αποτελούσαν τη διανόηση στην Κύπρο την εποχή εκείνη. Αξιοσέβαστοι, κατείχαν περίοπτη θέση στην κοινωνία. Θα μπορούσε να μείνει ικανοποιημένος με αυτό και να συνεχίσει τη ζωή του.

Ο πατέρας του όμως δεν τα έβαλε κάτω και έκανε ό,τι περνούσε από το χέρι του για να συγκεντρώσει τα χρήματα που χρειαζόταν, ώστε να μπορέσει ο Παναγιώτης να σπουδάσει στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τα μαθηματικά ήταν το πάθος του και η κλίση του. Πράγματι, αυτό έγινε. Σε ηλικία 19 χρόνων ο Παναγιώτης Βαρναβίδης γράφτηκε στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Δεν περίμενε να έρθει έμβλημα από τον πατέρα του για τα έξοδα των σπουδών. Δούλεψε και ο ίδιος, έκανε ιδιαίτερα μαθήματα σε μαθητές του γυμνασίου.

Αφού αποφοίτησε και πήρε το πτυχίο του μαθηματικού, επέστρεψε στην Κύπρο, όπου όμως η κατάσταση ήταν τεταμένη. Είχε επιβληθεί στυγνό δικτατορικό καθεστώς, εξαιτίας της εξέγερσης του Οκτώβρη του 1931 εναντίον της βρετανικής αποικιοκρατίας.

Ο Παναγιώτης Βαρναβίδης προσελήφθη ως καθηγητής στο Παγκύπριο Γυμνάσιο στη Λευκωσία. Ως εκπαιδευτικός αγαπούσε τους μαθητές του. Και νονούσε που έβλεπε φτωχά παιδιά να αναγκάζονται να εγκαταλείψουν το σχολείο, γιατί δεν είχαν να πληρώσουν τα διδάκτρα. Εξάλλου, δεν ήταν και πολύ μακρινή η εποχή που και ο ίδιος αναγκαζόταν να πηγαίνει περπατητός από το χωριό του στο σχολείο στο Κτήμα. Δεν μπορούσε να κάνει και πολλά πράγματα από μόνος του. Μακάρι να είχε τα απαραίτητα χρήματα και θα πλήρωνε τα διδάκτρα για όλα τα παιδιά. Και το απέδειξε, αφού δεν δίστασε να βάλει το χέρι στην τσέπη και να καταβάλει ο ίδιος από το υστέρημά του τα διδάκτρα για μαθητή του, η φοίτηση του οποίου είχε ανασταλεί από τη Σχολική Εφορεία έως ότου ξεχρεώσει το οφειλόμενο ποσό για τα διδάκτρα. Η πράξη αυτή του Παναγιώτη Βαρναβίδη δεν άρεσε σε ορισμένους, γιατί έσπερνε καινά δαιμόνια.

Ο Παναγιώτης Βαρναβίδης σε απονομή βραβείων στο πανεπιστήμιο όπου δίδαξε.

Μπήκε πολλές φορές σε πλοίο με τη σύζυγό του, Δέσποινα, όπως φαίνεται σε αυτή τη φωτογραφία του 1947, έως ότου επιστρέψει ως άλλος Οδυσσεάς στο αγαπημένο του νησί, το 1980.

Πανεπιστημιακή έδρα στο Λονδίνο

Μόλις του δόθηκε η ευκαιρία, ήρθε πιο κοντά στην Κύπρο. Το 1958 διορίστηκε στο Αμερικάνικο Πανεπιστήμιο της Βηρυτού και βρισκόταν μια ανάσα από την αγαπημένη του πατρίδα. Δεν έμεινε όμως για πολύ καιρό εκεί, καθώς το 1960 τον προσκάλεσαν από το Πανεπιστήμιο του Λονδίνου να επιστρέψει εκεί. Δίδαξε Μαθηματικά στο UCL και στο Chelsea College. Επί 19 χρόνια βρισκόταν στην πανεπιστημιακή έδρα στο Λονδίνο, μπροστά στον μαυροπίνακα, και πάσχιζε να εξηγήσει στους φοιτητές μαθηματικές εξισώσεις και τα συναφή των μαθηματικών. Δεν δίδασκε μόνο, αλλά βοηθούσε κιόλας, ιδιαίτερα τους Κύπριους νέους που έφταναν στο Λονδίνο, χαμένοι στην απέραντη μεγαλούπολη. Τον είχαν πάντα συμπαράστατη στις ανάγκες τους, για χώρο διαμονής, για τις εγγραφές, για τα μαθήματα, για τη γλώσσα.

Έμπασε από το παράθυρο τους μαθητές που δεν είχαν να πληρώσουν τα διδάκτρα στο Παγκύπριο Γυμνάσιο

Συμπαράστατός του ήταν η σύζυγός του, Δέσποινα. Τον ακολούθησε μέχρι το Χαρτούμ του Σουδάν, όπου διορίστηκε να διδάξει σε παράρτημα του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Η φωτογραφία ανάγεται στη δεκαετία του 1940. Μόλις είχαν παντρευτεί.

Μεγάλωσε η οικογένεια του Παναγιώτη και της Δέσποινας Βαρναβίδη. Όπου κι αν βρισκόταν, φρόντιζαν να μεταδίδουν στα παιδιά τους την αγάπη για την Κύπρο. Η φωτογραφία είναι στο Χαρτούμ του Σουδάν με τη νεογέννητη κορούλα τους.

Φοιτητική παρέα με τον Παναγιώτη Βαρναβίδη στην Αθήνα.

Και σαν να μην έφτανε αυτό, παρακούντας τις υποδείξεις της Σχολικής Εφορείας, ο Παναγιώτης Βαρναβίδης άφηνε τους μαθητές, που είχαν εκδιωχθεί από το σχολείο λόγω της μη καταβολής των διδάκτρων, να παρακολουθούν το μάθημα από το παράθυρο. Όταν το επέτρεπαν οι συνθήκες, καλούσε τα παιδιά αυτά να μπου από το παράθυρο στην αίθουσα διδασκαλίας, με τον φόβο βέβαια μήπως τα πάρει είδηση κάποιο μάτι και γίνει φασαρία.

Ταυτόχρονα ο Παναγιώτης Βαρναβίδης άρχισε να γράφει βιβλία στην ειδικότητά του. Τέσσερα βιβλία ήταν το αποτέλεσμα της κοπιώδους εργα-

σίας του, που εκδόθηκαν την περίοδο 1940-1945: «Στοιχειώδης Αριθμητική», «Σύνολα», «Άλγεβρα» και «Γεωμετρία». Έτυχαν εκτίμησης και αναγνώρισης. Τυπώθηκαν και διανεμήθηκαν στα δημόσια σχολεία, όχι μόνο της Κύπρου, αλλά και της Ελλάδας.

Την ίδια εποχή αποφάσισε να βάλει την κουλούρα στο κεφάλι, μπροστά με παπά και κουμπάρο στην εκκλησία. Νυμφεύτηκε την εκλεκτή της καρδιάς του, Δέσποινα, το 1942. Σχεδόν αμέσως την πήρε και έφυγαν για το Λονδίνο. Είχε τον σκοπό του και ήξερε τον τρόπο να ξεδέψει τα χρήματα που εί-

χε εισπράξει από τα βιβλία του. Όχι για μήνα του μέλιτος, ούτε για διακοπές και τουρισμό. Αλλά για να κάνει μεταπτυχιακές σπουδές σε διδακτορικό επίπεδο, με θέμα τη θεωρία των αριθμών, στο University College London.

Εργάστηκε σκληρά και το 1950 φόρεσε την τήβεννο και ανακηρύχθηκε διδάκτωρ στα μαθηματικά. Ως επιβράβευση των προσπαθειών του διορίστηκε καθηγητής, αλλά στο External University of London, το οποίο έδρευε στο Χαρτούμ του Σουδάν. Έτσι είναι... Η επιστήμη θέλει θυσίες. Ο Παναγιώτης Βαρναβίδης μάζεψε τα υπάρχοντά του,

τα βιβλία του, πήρε την οικογένειά του, τη σύζυγό του, Δέσποινα, καθώς και τον νεογέννητο γιο τους, που ήταν τότε μόλις μερικών μηνών, και μετακόμισε στο Χαρτούμ. Δεν τον πτόσαν οι αφόρητες συνθήκες ζωής, σε σύγκριση με εκείνες του Λονδίνου. Αφροσύνη στη δουλειά του στο Πανεπιστήμιο και προσέφερε τις υπηρεσίες του για 7 χρόνια. Εκεί, στο μακρινό Χαρτούμ γεννήθηκε και η κόρη του.

* Ευχαριστούμε θερμά τον δρ Σώτο Δημητρίου για τις φωτογραφίες και τις πληροφορίες που μας έδωσε για αυτό το αφιέρωμα.

Επέστρεψε για πάντα στην Κύπρο

ΕΦΤΑΣΕ στα 68 του χρόνια. Αποφάσισε τότε να πάρει τη σύνταξή του και να επιστρέψει στην πατρίδα. Νόστιμον ήμαρ... Είχε βέβαια τότε, στα 1980, η Κύπρος είχε ανοικτές τις πληγές από το πραξικόπημα της χούντας και της ΕΟΚΑ Β' και από την τουρκική εισβολή.

Χιλιάδες οι πρόσφυγες που ζούσαν σε αντίσκηνα, οικογένειες θρηνούσαν για τα αδικωκαμένα παιδιά τους, αγωνιούσαν για την τύχη των αγνοουμένων. Ο Παναγιώτης Βαρναβίδης ήθελε να είναι εδώ στην πατρίδα του, που βίωνε την τραγωδία και προσπαθούσε να επουλώσει τις χαινούσες πληγές, για όσα χρόνια τού είχαν απομείνει να ζήσει. Είχε αρκετό καιρό περάσει στο εξωτερικό, στην ξενιτιά. Η ψυχική του έλιωνε για να δει καινού ανα-

θρώσκοντα από το νησί του.

Έζησε μέχρι τα βαθιά γεράματα ο Παναγιώτης Βαρναβίδης. Έφυγε πλήρης ημερών το 2002, σε ηλικία 90 χρόνων, διατηρώντας μέχρι τέλους στην καρδιά του τις πρώτες του αγάπες, για την Κύπρο βέβαια, την οικογένειά του, τα μαθηματικά, την επιστήμη που υπηρέτησε με πάθος και ενθουσιασμό.

Τα βιβλία του είχαν αποτελέσει βασικό μέσο διδασκαλίας των μαθηματικών στα σχολεία Κύπρου και Ελλάδας για πολλά χρόνια, από τη δεκαετία του 1940 μέχρι και τη δεκαετία του 1960. Μπορούσε να είναι υπερήφανος γι' αυτό κι ας μην τιμήθηκε όσο του άξιζε. Στο κάτω-κάτω η μεγαλύτερη τιμή είναι τα έργα και όχι οι πλακέτες.

Φτασμένοι καθηγητής Πανεπιστημίου πλέον, ο Παναγιώτης Βαρναβίδης με τη σύζυγό του, Δέσποινα. Ντύθηκαν όμορφα, πλύνοντας όλες τις κυπριακές παραδόσεις, για τον γάμο του γιου τους το 1974.

Φωτογραφήθηκαν στο σπίτι τους στο Λονδίνο ο Παναγιώτης Βαρναβίδης και η σύζυγός του Δέσποινα, κατά τη δεκαετία του 1970.